

Briselē, 17.1.2018
COM(2018) 24 final

ANNEX

PIELIKUMS

dokumentam

**Priekšlikums Padomes Ieteikumam
par galvenajām kompetencēm mūžizglītībā**

{SWD(2018) 14 final}

PIELIKUMS
GALVENĀS KOMPETENCES MŪŽIZGLĪTĪBĀ —
EIROPAS ATSAUCES SATVARS

Vispārīgais konteksts un mērķi

Ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu vispārīgo un profesionālo izglītību un mūžizglītību, lai varētu saglabāt un iegūt prasmes, kas ļauj pilnā mērā piedalīties sabiedrības dzīvē un veiksmīgi mainīt darbu darba tirgū.

Ikvienam ir tiesības un savlaicīgu un individuāli pielāgotu palīdzību, lai uzlabotu nodarbinātības vai pašnodarbinātības izredzes. Tas ietver tiesības saņemt atbalstu darba meklējumiem, apmācībai un pārkvalifikācijai.

Šie principi ir definēti Eiropas sociālo tiesību pīlārā.

Strauji mainīgā un savstarpēji cieši saistītā pasaulē katram cilvēkam būs vajadzīgs plašs prasmju un kompetenču klāsts un būs pastāvīgi tās jāattīsta visa mūža garumā. Šajā atsaucēs satvarā definēto galveno kompetenču mērķis ir izveidot pamatu, lai radītu vienlīdzīgāku un demokrātiskāku sabiedrību. Tas atbilst vajadzībai pēc integrējošas un ilgtspējīgas izaugsmes, sociālās kohēzijas un demokrātiskas kultūras tālāktīstības.

Atsaucēs satvara galvenie mērķi ir šādi:

- a) noteikt un definēt nodarbināmībai, personīgajam papildījuma, aktīvam pilsoniskumam un sociālajai iekļaušanai vajadzīgās galvenās kompetences;
- b) nodrošināt politikas veidotājiem, izglītības un apmācības pakalpojumu sniedzējiem, izglītības darbiniekiem, darba devējiem un pašiem izglītojamiem Eiropas atsaucēs rīku;
- c) atbalstīt Eiropas, valstu, reģionālā un vietējā līmeņa centienus veicināt kompetenču attīstību mūžizglītības perspektīvā.

Galvenās kompetences

Šajā ieteikumā kompetences definē kā zināšanu, prasmju un attieksmju kombināciju, kur:

- a) zināšanas ir fakti un skaitļi, jēdzieni, idejas un teorijas, kas jau ir atzītas un pamato izpratni par konkrētu jomu vai tematu;
- b) prasmes definē kā spēju un iespēju īstenot procesus un izmantot pastāvošās zināšanas, lai sasniegtu rezultātus;
- c) ar attieksmēm saprot sliekšmes un domāšanas veidus, kas izpaužas kā gatavība rīkoties vai reaģēt uz idejām, cilvēkiem vai situācijām.

Galvenās kompetences ir tās, kas visiem cilvēkiem vajadzīgas personīgajam papildījumam un attīstībai, nodarbināmībai, sociālajai iekļaušanai un aktīvam pilsoniskumam. Tās tiek attīstītas mūžizglītības perspektīvā, sākot no agras bērnības visa mūža garumā formālās, neformālās un ikdienējās mācīšanās procesā.

Visas galvenās kompetences ir uzskatāmas par vienlīdz svarīgām, jo katra no tām palīdz nodrošināt veiksmīgu dzīvi sabiedrībā. Kompetences var izmantot daudzos dažādos kontekstos un dažādās kombinācijās. Tās pārklājas un savienojas — vienai jomai būtiski aspekti var palīdzēt attīstīt kompetences citās jomās. Tādas prasmes kā kritiskā domāšana, problēmu risināšana, prasme strādāt komandā, komunikācijas un sarunu risināšanas prasmes, analītiskās prasmes, radošums un starpkultūru prasmes caurvij visas galvenās kompetences.

- Šajā atsaucēs satvarā ir noteiktas astoņas galvenās kompetences:
- rakstpratības kompetence,

- valodu kompetence,
- Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs un
- digitālā kompetence,
- personīgā, sociālā un mācīšanās kompetence,
- pilsoniskā kompetence,
- uzņēmējdarbības kompetence,
- kultūras izpratnes un izpausmes kompetence.

1. Rakstpratības kompetence

Rakstpratība ir spēja identificēt, saprast, izteikt, radīt un interpretēt jēdzienus, jūtas, faktus un viedokļus gan mutiski, gan rakstiski dažādās disciplīnās un kontekstos, izmantojot vizuālus, skaņas/audio un digitālus materiālus. Tā nozīmē spēju efektīvi komunicēt un kontaktēties ar citiem cilvēkiem atbilstošā un radošā veidā.

Rakstpratības attīstība veido pamatu turpmākam mācīšanās procesam un turpmākai lingvistiskai mijdarbībai. Atkarībā no konteksta rakstpratības kompetenci var attīstīt dzimtajā valodā, izglītības ieguves valodā un/vai valsts vai reģiona oficiālajā valodā.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Rakstpratība ietver zināšanas lasīšanā un rakstīšanā un rakstiskas informācijas labu izpratni. Rakstpratība nozīmē, ka indivīdam jābūt leksikas, funkcionālās gramatikas un valodas funkciju zināšanām. Tā ietver izpratni par verbālās mijdarbības galvenajiem veidiem, dažādiem literāriem un neliterāriem tekstiem un dažādu valodas stilu un reģistru galvenajām iezīmēm.

Indivīdiem būtu jāprot sazināties mutiski un rakstiski dažādās situācijās un jāprot pārvaldīt un pielāgot savu komunikāciju situācijas prasībām. Šī kompetence ietver arī spējas atšķirt un izmantot dažādu veidu avotus, meklēt, vākt un apstrādāt informāciju, izmantot palīglīdzekļus un pārlicinoši un atbilstoši kontekstam formulēt un izteikt mutiskus un rakstiskus argumentus.

Pozitīva attieksme pret rakstpratību ietver atvērtību kritiskam un konstruktīvam dialogam, izpratni par estētisko vērtību un ieinteresētību mijdarboties ar citiem. Tā nozīmē izpratni par valodas ietekmi uz citiem un vajadzību valodu saprast un lietot pozitīvi un sociāli atbildīgi.

2. Valodu kompetence

Šī kompetence nozīmē spēju atbilstoši un efektīvi izmantot dažādas valodas komunikācijai. Kopumā tās galveno prasmju aspekti ir tādi paši kā rakstpratībai, proti, tās pamatā ir spēja saprast, izteikt un interpretēt jēdzienus, domas, jūtas, faktus un viedokļus gan mutiski, gan rakstiski (klausīšanās, runāšana, lasīšana un rakstīšana) atbilstošā sabiedrības un kultūras kontekstu spektrā saskaņā ar indivīda vēlmēm vai vajadzībām. Attiecīgos gadījumos tā var ietvert dzimtās valodas kompetenču uzturēšanu un papildu attīstīšanu.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Šī kompetence nozīmē, ka indivīdam jābūt dažādu valodu leksikas un funkcionālās gramatikas zināšanām un izpratnei par verbālās mijdarbības un valodu reģistru galvenajiem veidiem. Svarīgas ir zināšanas par sabiedrības tradīcijām un valodu kultūras aspektu un dinamiku.

Būtiskās prasmes šai kompetencei ietver spēju saprast runāto vēstījumu, sākt, uzturēt un beigt sarunu un lasīt, saprast un veidot tekstus dažādos prasmju līmeņos, dažādās valodās saskaņā ar indivīda vajadzībām. Indivīdiem būtu jāspēj pareizi izmantot rīkus un mācīties valodas formāli, neformāli un ikdienēji visa mūža garumā.

Pozitīva attieksme ietver izpratni par kultūru daudzveidību, interesi un zinātkāri par dažādām valodām un starpkultūru komunikāciju. Tā ietver arī cieņu pret katra cilvēka individuālo lingvistisko profilu, tostarp cieņu pret minoritātēm piederīgu un/vai migrantu izcelsmes personu dzimto valodu.

3. Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs

A. Matemātiskā kompetence ir spēja attīstīt un piemērot matemātisko domāšanu, lai ikdienas situācijās risinātu dažādas problēmas. Pamatojoties uz labu rēķinpratības līmeni, galvenā nozīme tiek piešķirta procesam un aktivitātei, kā arī zināšanām. Matemātiskā kompetence ietver dažādu pakāpju spēju un gatavību izmantot matemātiskās domāšanas (loģiskā un telpiskā domāšana) un izklāsta (formulas, modeļi, konstrukti, grafiki, diagrammas) veidus.

B. Kompetence dabaszinātnēs attiecas uz spēju un gatavību izmantot zināšanu un metožu kopumu, ko izmanto dabas pasaules izskaidrošanai, lai noteiktu jautājumus un izdarītu ar pierādījumiem pamatotus secinājumus. Kompetence tehnoloģijās un inženierzinātnēs ir šo zināšanu un metožu izmantošana, reaģējot uz noteiktām cilvēku vēlmēm vai vajadzībām. Kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs ietver izpratni par cilvēku darbības radītajām pārmaiņām un individuālu pilsonisko atbildību.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

A. Matemātikā vajadzīgās zināšanas ietver labas zināšanas par skaitļiem, mēriem un struktūrām, pamatdarbībām un matemātiskā izklāsta pamatveidiem, izpratni par matemātiskajiem terminiem un jēdzieniem un par jautājumiem, uz kuriem matemātika var piedāvāt atbildes.

Indivīdam būtu jāprot izmantot matemātiskos pamatprincipus un pamatprocesus ikdienas situācijās mājās un darbā (piemēram, finansiālās prasmes), kā arī saprast un izvērtēt argumentācijas ķēdes. Indivīdam būtu jāspēj matemātiski domāt, saprast matemātiskos pierādījumus, komunicēt matemātikas valodā un izmantot atbilstošus palīg līdzekļus, tostarp statistikas datus un grafikus.

Pozitīva attieksme matemātikā pamatojas uz patiesības ievērošanu un gatavību meklēt cēloņus un novērtēt to ticamību.

B. Būtiskās zināšanas dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs ietver zināšanas par dabas pasaules pamatprincipiem, fundamentāliem zinātniskiem jēdzieniem, teorijām, principiem un metodēm, tehnoloģijām un tehnoloģiskiem produktiem un procesiem, kā arī izpratni par ietekmi uz dabas pasauli, ko rada dabaszinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes un cilvēku darbība kopumā. Šīm kompetencēm būtu jāļauj indivīdiem labāk izprast zinātnisku teoriju, lietojumu un tehnoloģiju progresu, ierobežojumus un riskus sabiedrībā kopumā (saistībā ar lēmumu pieņemšanu, vērtībām, morāles jautājumiem, kultūru utt.).

Prasmes ietver izpratni par zinātni kā dabas izpēti procesu, izmantojot kontrolētus eksperimentus, spēju izmantot un pārvaldīt tehnoloģiskus rīkus un iekārtas, kā arī zinātniskus datus, lai sasniegtu mērķi vai pieņemtu ar pierādījumiem pamatotu lēmumu vai secinājumu, un gatavību atteikties no savas pārliecības, ja tā ir pretrunā jauniem eksperimentāliem konstatējumiem. Indivīdiem būtu jāspēj pazīt arī zinātnisku pētījumu būtiskās iezīmes un jāspēj runāt par secinājumiem un pamatojumu, saskaņā ar kuru tie izdarīti.

Attieksmes ziņā šī kompetence ietver kritisku vērtējumu un zinātkāri, uzmanības pievēršanu ētikas jautājumiem un drošības un vides ilgtspējas veicināšanu, jo īpaši saistībā ar zinātnes un tehnikas progresu, kas skar indivīdu, ģimeni, sabiedrību un globālus jautājumus.

4. Digitālā kompetence

Digitālā kompetence ietver digitālo tehnoloģiju pārlicinātu, kritisku un atbildīgu izmantošanu un darbošanos ar šīm tehnoloģijām mācību un darba vajadzībām un lai piedalītos sabiedrības dzīvē. Tā ietver informācijas un datu izpratību, komunikāciju un sadarbību, digitālā satura radīšanu (tostarp programmēšanu), drošību (tostarp digitālu labjutību un ar kib drošību saistītas kompetences) un problēmu risināšanu.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Indivīdiem būtu jāsaprot, kā digitālās tehnoloģijas var veicināt komunikāciju, radošumu un inovāciju, un jāapzinās to iespējas, ierobežojumi, ietekme un riski. Viņiem būtu jāizprot mainīgo digitālo tehnoloģiju pamatā esošie vispārējie principi, mehānismi un loģika un jāpārzina dažādu ierīču, programmatūras un tīklu pamatfunkcijas un lietošana. Indivīdiem būtu jāizmanto kritiska pieeja attiecībā uz tās informācijas un datu derīgumu, ticamību un ietekmi, kas darīti pieejami ar digitāliem līdzekļiem, un jāapzinās juridiskie un ētikas principi, kas jāievēro, darbojoties ar digitālajām tehnoloģijām.

Indivīdiem būtu jāspēj izmantot digitālās tehnoloģijas, lai veicinātu savu aktīvo pilsoniskumu un sociālo iekļautību, sadarbību ar citiem un radošumu personīgu, sociālu vai komerciālu mērķu sasniegšanā. Prasmes ietver digitālā satura izmantošanas, piekļuves, filtrēšanas, radīšanas, programmēšanas un kopīgošanas spēju. Indivīdiem būtu jāspēj pārvaldīt un aizsargāt informāciju, saturu, datus un digitālās identitātes un pazīt programmatūru, ierīces, mākslīgo intelektu vai robotus un efektīvi ar tiem darboties.

Darbošanās ar digitālajām tehnoloģijām un saturu prasa pārdomātu un kritisku, bet vienlaikus zinātkāru, atvērtu un uz nākotni vērstu attieksmi pret to tālākattīstību. Tā prasa arī ētisku, drošu un atbildīgu pieeju šo rīku izmantošanai.

5. Personīgā, sociālā un mācīšanās kompetence

Personīgā, sociālā un mācīšanās kompetence ir pašnovērošanas spēja, spēja efektīvi pārvaldīt laiku un informāciju, konstruktīvi sadarboties ar citiem, saglabāt noturību un pārvaldīt savu mācīšanos un karjeru. Tā ietver spēju tikt galā ar nenoteiktību un sarežģītību, mācīšanos mācīties, spēju rūpēties par savu fizisko un emocionālo labjutību, just empātiju un pārvaldīt konfliktus.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Lai starppersonu attiecības un sociālā līdzdalība būtu veiksmīgas, ir būtiski izprast dažādās sabiedrībās un vidēs vispārpieņemtos uzvedības kodeksus un komunikācijas noteikumus. Personīgā, sociālā un mācīšanās kompetence prasa arī zināšanas par veselīga prāta, ķermeņa un dzīvesveida komponentiem. Tā ietver izpratni par izvēlētajām mācīšanās stratēģijām, izpratni par savām kompetenču attīstības vajadzībām un dažādiem veidiem, kā attīstīt kompetences un meklēt pieejamās izglītības, apmācības un karjeras iespējas un konsultācijas vai atbalstu.

Prasmes ietver spēju apzināties savas iespējas, koncentrēties, risināt sarežģītas situācijas, veikt kritisku izvērtējumu un pieņemt lēmumus. Tas ietver spēju mācīties un strādāt gan sadarbīgi, gan patstāvīgi, organizēt mācīšanos un būt neatlaidīgam mācībās, izvērtēt mācīšanos un dalīties ar apgūto, vajadzības gadījumā meklēt atbalstu un efektīvi pārvaldīt savu karjeru un sociālo mijdarbību. Indivīdiem būtu jābūt noturīgiem un jāspēj tikt galā ar nenoteiktību un stresu. Viņiem būtu jāspēj konstruktīvi komunicēt dažādās vidēs, sadarboties komandās un

risināt sarunas. Tas ietver spēju būt iecietīgiem, izteikt un saprast dažādus viedokļus, kā arī spēju radīt uzticēšanos un just empātiju.

Šīs kompetences pamatā ir pozitīva attieksme pret savu personīgo, sociālo un fizisko labjutību un mācīšanos visa mūža garumā. Attieksmes ziņā to raksturo sadarbība, pašpārlicība un integritāte. Tas ietver cieņu pret citiem un gatavību pārvarēt aizspriedumus un pieņemt kompromisus. Individīdiem būtu jāspēj apzināt un noteikt mērķus, motivēt sevi un izkopt sevī noturību un pašpārlicību, lai ar panākumiem mācītos visas dzīves laikā. Uz problēmu risināšanu vērsta attieksme veicina gan mācīšanās procesu, gan indivīda spēju pārvarēt šķēršļus un pielāgoties pārmaiņām. Tā ietver vēlmi likt lietā iepriekš apgūto un dzīves pieredzi, kā arī zinātkāri, kas liek meklēt iespējas mācīties un attīstīties dažādās dzīves situācijās.

6. Pilsoniskā kompetence

Pilsoniskā kompetence ir indivīdu spēja rīkoties kā atbildīgiem pilsoņiem un pilnvērtīgi piedalīties pilsoniskajā un sociālajā dzīvē, pamatojoties uz izpratni par sociāliem, ekonomiskiem un politiskiem jēdzieniem un struktūrām, kā arī globālām norisēm un ilgtspējību.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Pilsoniskā kompetence pamatojas uz zināšanām par pamatjēdzieniem, kas attiecas uz indivīdiem, grupām, darba organizācijām, sabiedrību, ekonomiku un kultūru. Tā ietver izpratni par Eiropas kopējām vērtībām, kas noteiktas Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Tā ietver zināšanas par mūsdienu notikumiem, kā arī kritisku izpratni par galvenajiem notikumiem valsts, Eiropas un pasaules vēsturē. Tā ietver arī izpratni par sociālo un politisko kustību mērķiem, vērtībām un politiku, kā arī par ilgtspējīgām sistēmām, jo īpaši globālajām klimata un demogrāfiskajām pārmaiņām un to pamatcēloņiem. Būtiska nozīme ir zināšanām par Eiropas integrāciju un izpratnei par daudzveidību un kultūras identitātēm Eiropā un pasaulē. Tas ietver izpratni par Eiropas sabiedrības daudz kultūru un sociālekonomiskajiem aspektiem un to, kā nacionālā kultūras identitāte palīdz veidot Eiropas identitāti.

Pilsoniskās kompetences prasmes ir saistītas ar spēju kopā ar citiem efektīvi iesaistīties kopīgu vai sabiedrības interešu jautājumu risināšanā, tostarp sabiedrības ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā. Tas ietver kritiskās domāšanas prasmes un konstruktīvu līdzdalību kopienu pasākumos, kā arī lēmumu pieņemšanā visos līmeņos, sākot ar vietējo un valsts līmeni un beidzot ar Eiropas un starptautisko līmeni. Tas ietver arī spēju piekļūt tradicionālajiem un jaunajiem mediju veidiem, tos kritiski izprast un mijdarboties ar tiem.

Cilvēktiesību kā demokrātijas pamata respektēšana veido atbildīgas un konstruktīvas attieksmes pamatu. Konstruktīva līdzdalība ietver gatavību piedalīties demokrātiskā lēmumu pieņemšanā visos līmeņos un pilsoniskās aktivitātēs. Tā ietver sociālās un kultūru daudzveidības, dzimumu līdztiesības un sociālās kohēzijas veicināšanu, gatavību cienīt citu privāto dzīvi un uzņemties atbildību par vidi. Individīdiem jāpiemīt interesei par politiskām un sociālekonomiskām norisēm un starpkultūru komunikāciju, lai viņi būtu gatavi pārvarēt aizspriedumus, vajadzības gadījumā pieņemt kompromisus un nodrošināt sociālo taisnīgumu un godīgumu.

7. Uzņēmējdarbības kompetence

Uzņēmējdarbības kompetence attiecas uz spēju izmantot izdevības un idejas un pārvērst tās par vērtībām citiem. Tās pamatā ir radošums, kritiskā domāšana un problēmu risināšana, iniciatīvas uzņemšanās un neatlaidība, kā arī spēja sadarboties, lai plānotu un pārvaldītu projektus, kam ir kultūras, sociāla vai komerciāla vērtība.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Uzņēmējdarbības kompetence nozīmē, ka indivīdam jāzina, ka personīgajā, sociālajā un profesionālajā darbībā pastāv dažādi konteksti un iespējas realizēt idejas, un jāizprot, kā šīs iespējas rodas. Indivīdiem būtu jāpārzina un jāizprot projektu plānošanas un pārvaldības pieejas, kas ietver gan procesus, gan resursus. Viņiem būtu jāizprot ekonomika, sociālās un ekonomiskās iespējas un izaicinājumi, ar kādiem saskaras darba devēji, organizācijas vai sabiedrība. Indivīdiem būtu arī jāzina ētikas principi un jāapzinās savas stiprās un vājās puses.

Uzņēmējdarbības prasmju pamatā ir radošums, kas ietver iztēli, stratēģiska domāšana un problēmu risināšana, kā arī kritiska un konstruktīva analīze mainīgos radošos un inovācijas procesos. Tās ietver spēju strādāt individuāli un sadarboties ar citiem komandās, mobilizēt resursus (cilvēku un materiālos resursus) un uzturēt darbību. Tas ietver spēju pieņemt ar izmaksām un vērtību saistītus finansiālus lēmumus. Būtiska nozīme ir spējai efektīvi komunicēt un risināt sarunas ar citiem un, pieņemot informētus lēmumus, tikt galā ar nenoteiktību un neskaidrību un ņemt vērā risku.

Uzņēmējdarbības attieksmi raksturo pašiniciatīva un paškontrolē, aktivitāte, tālredzība, drosmē un neatlaidība mērķu sasniegšanā. Tā ietver vēlmi motivēt citus un augstu vērtēt viņu idejas, empātiju, rūpes par cilvēkiem un pasauli un atbildības uzņemšanos, visā procesā izmantojot ētiskas pieejas.

8. Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence

Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence nozīmē, ka indivīds saprot un ciena veidu, kā dažādās kultūrās tiek radoši izpaustas un izplatītas idejas un saturs, izmantojot dažādus mākslas veidus un citas kultūras formas. Tā ietver iesaistīšanos pašam savu ideju un savas vietas vai lomas sabiedrībā izpratnē, attīstīšanā un izpaušanā dažādos veidos un kontekstos.

Ar šo kompetenci saistītās būtiskās zināšanas, prasmes un attieksmes

Šī kompetence prasa zināšanas par vietējo, valsts, Eiropas un pasaules kultūru un tās izpausmēm, tostarp valodām, mantojumu, tradīcijām un kultūras darbiem, kā arī izpratni par to, kā šīs izpausmes var ietekmēt viena otru un indivīda idejas. Tā ietver izpratni par dažādiem ideju izplatīšanas veidiem starp autoru, dalībniekiem un auditoriju, izmantojot rakstītus, drukātus un digitālus tekstus, teātra izrādes, filmas, deju, spēles, mākslu un dizainu, mūziku, rituālus un arhitektūru, kā arī hibrīdformas. Tā prasa indivīda izpratni par savas identitātes attīstību pasaulē, kur valda kultūru daudzveidība, un to, kā caur mākslu un citām kultūras formām pasauli var gan uzlūkot, gan veidot.

Prasmes ietver spēju izteikt un interpretēt metaforiskas un abstraktas idejas, pieredzi un emocijas ar empātiju un spēju to darīt, izmantojot dažādus mākslas veidus un citas kultūras formas. Prasmes ietver arī spēju apzināt un, izmantojot mākslu un citas kultūras formas, īstenot iespējas, kam ir personīga, sociāla vai komerciāla vērtība, un spēju gan individuāli, gan kolektīvi iesaistīties radošos procesos.

Ir svarīgi, lai indivīdam būtu atvērta un cienpilna attieksme pret kultūras izpausmju daudzveidību vienlaikus ar ētisku un atbildīgu pieeju intelektuālā un kultūras īpašuma tiesībām. Pozitīva attieksme ietver arī zinātkāri par pasauli, atvērtību, kas ļauj iztēloties jaunas iespējas, un gatavību piedalīties kultūras pieredzes gūšanā.

9. Atbalsts galveno kompetenču attīstībai

Galvenās kompetences ir to zināšanu, prasmju un attieksmju dinamiska kombinācija, kuras izglītojamiem jāattīsta visa mūža garumā, sākot no agrīna vecuma. Kvalitatīva un iekļaujoša izglītība, apmācība un mūžizglītība nodrošina galveno kompetenču attīstības iespējas

ikvienam, tāpēc kompetenču pieejas var izmantot visās izglītības, apmācības un mācīšanās vidēs visa mūža garumā.

Uz kompetencēm orientētas izglītības, apmācības un mācīšanās atbalsta jomā mūžizglītības kontekstā ir konstatētas trīs grūtības, kas attiecas uz dažādu mācīšanās pieeju un kontekstu izmantošanu, atbalstu skolotājiem un citiem izglītības darbiniekiem un kompetenču attīstības novērtēšanu un validēšanu. Šo grūtību novēršanā var izmantot turpmāk aprakstīto labo praksi.

a. Dažādu mācīšanās pieeju un kontekstu izmantošana

- (a) Mācīšanos var bagātināt starpdisciplīnu mācīšanās, partnerības starp dažādiem izglītības līmeņiem un apmācības un mācīšanās jomas dalībniekiem, tostarp darba tirgus pārstāvjiem, kā arī, piemēram, visas skolas pieejas ar uzsvaru uz sadarbīgu mācīšanu un mācīšanos, izglītojamo aktīvu līdzdalību un piedalīšanos lēmumu pieņemšanā. Efektīvas kompetenču attīstības atslēga var būt starpnozaru sadarbība starp izglītības un apmācības iestādēm un ārējiem dalībniekiem no uzņēmēju, mākslas, sporta un jaunatnes aprindām, augstākās izglītības vai pētniecības institūtiem.
- (b) Pamatprasmju apguvi, kā arī kompetenču plašāku attīstību var veicināt, akadēmisko mācīšanos sistemātiski papildinot ar sociālemocionālo mācīšanos, mākslām un sportu. Pamatu pamatprasmju attīstībai var ielikt, no agrīna vecuma stiprinot personīgās, sociālās un mācīšanās kompetences.
- (c) Mācīšanās motivāciju un iesaisti var paaugstināt tādas mācīšanās metodes kā pētnieciskā mācīšanās, projektu metode, jaukta tipa mācīšanās, mākslas un spēļu metode. Līdzīgā kārtā vairāku kompetenču attīstību var veicināt eksperimentāla mācīšanās, mācīšanās darbvietā un zinātnisku metožu izmantošana zinātnē, tehnoloģijās, inženierzinātnēs un matemātikā (*STEM*).
- (d) Izglītojamās, izglītības darbiniekus un mācīšanās pakalpojumu sniedzējus varētu rosināt izmantot digitālās tehnoloģijas, lai uzlabotu mācīšanos un veicinātu digitālo kompetenču attīstību. Piemēram, piedaloties tādas Savienības iniciatīvās kā "ES programmēšanas nedēļa"¹. Izglītības, apmācības un mācīšanās pakalpojumu sniedzēju digitālās iespējas varētu uzlabot pašnovērtēšanas rīku, piemēram, *SELFIE* rīka², izmantošana.
- (e) Ne vien jauniešiem, bet arī pieaugušajiem un skolotājiem īpaši noderīgas varētu būt konkrētas uzņēmējdarbības pieredzes gūšanas iespējas, piemēram, miniuzņēmumi, stažēšanās uzņēmumos vai uzņēmēju viesošānās izglītības un apmācības iestādēs. Jauniešiem varētu dot iespēju vismaz vienu reizi pamata vai vidējās izglītības posmā iegūt uzņēmējdarbības pieredzi. Vietējā līmeņa skolu un uzņēmumu partnerībām un platformām, jo īpaši lauku apvidos, var būt svarīga loma uzņēmējdarbības izglītības izplatīšanā. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu progresu un vadību, izšķiroša nozīme varētu

¹ ES programmēšanas nedēļa, <http://codeweek.eu/>.

² Digitālo spēju pašnovērtēšanas rīks (*SELFIE*), <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomporg/selfie-tool> vai *HEInnovate*, <https://heinnovate.eu/>.

būt skolotāju un skolu direktoru atbilstošai apmācībai un atbalstīšanai.

- (f) Valodu kompetenci var attīstīt, cieši sadarbojoties ar izglītības, apmācības un mācīšanās vidēm ārzemēs, izmantojot izglītības darbinieku un izglītojamo mobilitāti vai e-mērķsadarbības, *EPALE* un/vai līdzīgus interneta portālus.
- (g) Jauniešiem un pieaugušajiem, kas sociālekonomiskās vai migrantu izcelsmes dēļ atrodas nelabvēlīgākā situācijā vai kam ir īpašas izglītības vajadzības, varētu sniegt atbilstošu atbalstu iekļaujošā vidē, lai viņi varētu realizēt savu izglītības potenciālu. Tas varētu būt valodu, akadēmisks vai emocionāls atbalsts, mācīšanās no līdzbiedriem, ārpusstundu pasākumi, karjeras konsultēšana vai materiāls atbalsts.
- (h) Sadarbībai starp izglītības, apmācības un mācīšanās vidēm visos līmeņos var būt svarīga loma, lai uzlabotu izglītojamo kompetenču attīstības nepārtrauktību visa mūža garumā un inovatīvu mācīšanās pieeju izstrādi.
- (i) Izglītības un apmācības jomas un ar izglītību nesaistītu partneru un darba devēju sadarbība vietējās kopienās kombinācijā ar formālo un neformālo mācīšanos veicina kompetenču attīstību un var atvieglot pāreju no izglītības uz darbu.

b. Atbalsts izglītības darbiniekiem

- (a) Integrējot ar izglītību, apmācību un mācīšanos saistītas kompetenču pieejas sākotnējā izglītībā un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanā, ir iespējams palīdzēt izglītības darbiniekiem savā vidē mainīt mācīšanas un mācīšanās procesu un lietpratīgi īstenot kompetenču pieeju.
- (b) Kompetenču pieeju izstrādē konkrētos kontekstos iesaistītos izglītības darbiniekus varētu atbalstīt, piedāvājot darbinieku apmaiņas un mācīšanās no līdzbiedriem iespējas, kas ļautu mācīšanās procesa organizēšanā ievērot elastīgumu un autonomiju, izmantojot tīklus, sadarbību un prakses kopienas.
- (c) Izglītības darbiniekus varētu atbalstīt, palīdzot izstrādāt inovatīvu praksi, piedalīties pētniecībā un atbilstoši izmantot jaunās tehnoloģijas uz kompetencēm orientētām pieejām mācīšanas un mācību procesā.
- (d) Izglītības darbiniekiem varētu piedāvāt konsultācijas, piekļuvi zinātnības centriem, atbilstošus rīkus un materiālus, kas var uzlabot mācīšanas un mācīšanās metodes un praksi.

c. Kompetenču attīstības novērtēšana un validēšana

- (a) Galveno kompetenču aprakstus varētu izmantot, lai izstrādātu mācīšanās rezultātu satvarus, ko atbilstošos līmeņos varētu

papildināt ar piemērotiem rīkiem diagnosticējoši formatīvai un summatīvai novērtēšanai un validēšanai³.

- (b) Lai apkopotu izglītojamo progresu daudzos aspektos, tostarp uzņēmējdarbības apgūvē, īpaši noderīgas varētu būt digitālās tehnoloģijas.
- (c) Varētu izstrādāt dažādas pieejas galveno kompetenču novērtēšanai neformālās un ikdienējās mācīšanās vidēs, ietverot darba devēju, karjeras konsultantu un sociālo partneru saistītās darbības. Tām būtu jābūt pieejamām ikvienam, jo īpaši mazkvalificētām personām, lai mudinātu turpināt mācīšanos.
- (d) Varētu paplašināt un uzlabot ar neformālo un ikdienējo mācīšanos gūto mācīšanās rezultātu validēšanu saskaņā ar Padomes ieteikumu par agrāk iegūtas neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu, iekļaujot dažādus validēšanas procesus un tādu rīku kā *Europass* un *Youthpass* izmantošanu.

³ Piemēram, kā palīgmateriālus kompetenču novērtēšanai var izmantot Eiropas vienoto valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmu, digitālās kompetences satvaru, uzņēmējdarbības kompetences satvaru, kā arī *PISA* kompetenču aprakstus.